

D. 1. Hormoonbehandeling

Heeft u een hormoongevoelige tumor? Dan krijgt u in overleg met uw oncoloog zo nodig een hormoonbehandeling. Een hormoonbehandeling is de behandeling van kanker met hormonen. Dit wordt ook wel hormonale therapie, hormoontherapie of hormonale behandeling genoemd.

Hormoonbehandeling wordt vooral bij de volgende kankersoorten gegeven:

- borstkanker
- prostaatkanker
- baarmoederkanker

Wat is een hormoongevoelige tumor?

Veel tumoren in de borst, prostaat of baarmoeder kunnen onder invloed van de geslachtshormonen groeien. Dit worden hormoongevoelige tumoren genoemd.

Hormoonreceptoren

Net als bij gezonde borstkliercellen, prostaatcellen en/of baarmoedercellen binden de geslachtshormonen zich via zogenoemde hormoonreceptoren aan de tumorcellen. En ook net als bij gezonde cellen, geven deze hormonen de kern van de tumorcel een signaal om te gaan delen en groeien.

Hoe werkt een hormoonbehandeling?

Bij een hormoonbehandeling krijgt u medicijnen die ervoor zorgen dat:

- het lichaam minder of geen geslachtshormonen meer aanmaakt
- de geslachtshormonen zich niet langer aan de tumorcellen kunnen hechten

Op die manier kunnen de tumorcellen zich niet meer delen en worden tumorcellen in het lichaam gedood. De kans op genezing wordt hiermee groter. Of het risico op het ontstaan van uitzaaiingen of een nieuwe tumor wordt zo klein mogelijk gemaakt.

Hormonale therapie kan aanvullend op andere behandelingen worden gegeven:

- adjuvant: na andere behandelingen
- neo-adjuvant: voorafgaand aan andere behandelingen

Welke hormoonbehandeling?

Uw arts overlegt met u welke hormoonbehandeling voor u het beste is.

U krijgt een hormoonbehandeling met:

D.2. Hormoonbehandeling - bijwerkingen

Welke bijwerking u krijgt is afhankelijk van uw hormoonbehandeling. In dit hoofdstuk vindt u uitleg over de bijwerkingen van de hormoonbehandeling bij borstkanker en prostaatkanker.

Borstkanker

Omdat de geslachtshormonen oestrogeen en progesteron de groei van hormoongevoelige tumoren bevorderen, is het belangrijk om de productie en werking van deze hormonen te stoppen.

De productie kan gestopt worden door de eierstokken stil te leggen. De werking kan geblokkeerd worden door de functie van de hormoonreceptoren op de tumorcellen uit te schakelen.

Beste behandeling

De keuze voor de beste behandeling in uw geval is afhankelijk van uw leeftijd en of u wel of niet in de overgang bent. Ook een eventuele kinderwens speelt een rol.

Bijwerkingen

Door de hormoonbehandeling kunt u **overgangsklachten krijgen**:

- opvliegers: mogelijk slaapt u daardoor ook minder goed
- stemmingswisselingen en prikkelbaarheid
- verminderde concentratie en vergeetachtigheid
- meer haargroei in het gezicht
- versnelde veroudering van de huid
- incontinentie
- stijve gewrichten: vooral 's ochtends of na lang stilzitten
- doof tintelend pijnlijk gevoel in de handen en/of onderarmen: dit straalt soms uit naar de schouders

Deze klachten worden na 3 tot 6 maanden meestal vanzelf minder. Verder kunt u last krijgen van:

- gewichtstoename
- botontkalking (osteoporose): u merkt hier niets van, maar u heeft daardoor wel een verhoogd risico op botbreuken of inzakkingen van de wervelkolom
- droge vagina: seksueel contact kan dan pijnlijk zijn
- minder behoefte aan seksueel contact

Prostaatkanker en hormoonbehandeling

Een belangrijke groep hormonen zijn de mannelijke geslachtshormonen. De prostaat heeft geslachtshormonen nodig voor de groei en ontwikkeling. Als in de prostaat kanker ontstaat, zijn de kankercellen voor hun groei vaak (deels) afhankelijk van die geslachtshormonen. Zolang de geslachtshormonen aanwezig zijn in het lichaam kunnen de kankercellen blijven groeien. Wanneer deze geslachtshormonen niet aanwezig zijn of worden geblokkeerd kunnen de kankercellen minder goed overleven. De groei van de tumor of van eventuele uitzaaiingen neemt dan af. In het meest gunstige geval kunnen de kankercellen zelfs voor een groot deel verdwijnen.

Hormoontherapie remt dus de groei van prostaatkankercellen door het uitschakelen van de mannelijke geslachtshormonen. Op het moment dat de kanker in een laat stadium wordt ontdekt en er uitzaaiingen aanwezig zijn, kan hormoontherapie het ontstaan en de verdere groei van kankercellen (tijdelijk) stop zetten.

Bijwerkingen

Een opvlieger is een veelvoorkomende bijwerking van de hormoonbehandeling. Over het algemeen treden opvliegers aan het begin van de behandeling op. Na enkele maanden worden het aantal opvliegers minder. Opvliegers gaan gepaard met een plots gevoel van warmte, rode vlekken in de hals en prikkelbaarheid. Daarnaast zijn er andere bijwerkingen zoals borstvorming en verandering van stemming. De meeste mannen die hormoonbehandeling krijgen, worden enkele kilo's zwaarder. De hoeveelheid lichaamsvet neemt met ongeveer 10% toe en de spiermassa neemt af.

Andere hormoongevoelige kankersoorten

Hierover krijgt u informatie over de bijwerkingen van uw arts en verpleegkundige.

Wat kunt u zelf doen aan opvliegers?

- in het algemeen geldt hoe minder druk u zich erover maakt, des te minder last u waarschijnlijk van een opvlieger heeft
- draag meerdere laagjes, bij voorkeur van natuurlijk materiaal zoals katoen. U kunt dan gemakkelijk iets aan- of uittrekken
- bij ernstige klachten kunt in overleg met uw oncoloog medicijnen overwegen. Denkt u aan medicijnen op basis van plantaardige phyto-oestrogenen. Deze zijn zonder recept vrij verkrijgbaar. Of niet-hormonale middelen zoals clonidine en venlafaxine. Deze medicijnen zijn alleen op recept verkrijgbaar
- er is een cognitieve therapie, zie www.avl.nl/behandelingen/eva-online/ ontwikkeld die gericht is op verminderen van opvliegers en nachtzweeten
- zorg voor voldoende lichaamsbeweging. Uit onderzoek blijkt dat opvliegers daardoor verminderen

Meer informatie hoe u met de bijwerkingen om kunt gaan, krijgt u van de verpleegkundige.